

Zašto je važna Olja Bećković

Piše Draža Petrović

Nedeljnik

17. APRIL 2014.

120 DINARA

CRNA GORA 1,2 € • RS/BIH 3 KM • EU/EVROPA 3 € • SAD 5 USD • ŠVAJCARSKA 5 CHF • IZDANJE ZA KOSOVO I METOHIJU 60 DINARA

TAJNI ŽIVOT MILORADA PAVIĆA

ŠOKANTNA ISPOVEST NJEGOVE UDOVICE

- DOŠLO JE VREME DA MU TRAZIM NOVO DRZAVLJANSTVO. POSTHUMNO
- DA JE PRIHVATIO AZIL DANAS BI IMAO NOBELA. TO SU NAM REKLI...
- O KAKVOJ JE SRBIJI PAVIĆ SANJAO?! PA O SRBIJI KOJA IMA PUTEVE

KAKO JE NAPRAVLJENA VLADA

**KOMPROMIS
SA RUSIMA -
IDU I ZORANA
MIHAJLOVIĆ
I BAJATOVIĆ
IZ ENERGETIKE**

**DA LI JE DUŠAN
VUJOVIĆ, VODEĆI
EKONOMISTA
SVETSKE BANKE,
NAJVEĆE VUČICEVO
POJAČANJE?**

**PROMENA
VLASTI U
VOJVODINI
BEZ IZBORA.
MIROVIĆ
BUDUĆI
PREMIJER**

**RODIĆ IDE U
VAŠINGTON,
MRKIĆ U KINU**

Da li je heroin postao narodni hleb

**INSAJDESKA PRIČA
O NARKOMANIJI**

Pavić je svuda više živ nego u Srbiji

Milorada Pavića su srpski globalisti proglasili nacionalistom, a srpski nacionalisti globalistom, pa pošto nije pripadao nijednoj partiji, opciji, nijednom zavičajnom ili burazerskom klubu, jasno je da je postao prvi posthumni disident u svojoj zemlji i svom rodnom gradu. A valjao je svim vlastima i nijednoj. Zamerio se svima i nikome. Bio je i jeste isuviše uspešan, a to se u Srbiji ne prašta. Mi smo od njegove smrti postali jedna još provincijalnija, prostačkija zemlja nego što smo ikada bili, ispričala je Jasmina Mihajlović, udovica velikog srpskog književnika, u razgovoru sa **Brankom Rosićem**

Pre mesec dana pojavila se knjiga „Na obali Hazarskog mora“ Jasmine Mihajlović, spisateljice i udovice Milorada Pavića. Neobična autobiografska proza u izdanju Lagune, pretočena u putopis po Azerbejdžanu, nudi niz sećanja ne samo na velikog književnika već i sadrži zanimljive epizode poput opisa prvog Evrosonga održanog u toj zemlji. Zanimljivo je da je knjiga premijerno objavljena u digitalnom izdanju i na engleskom na Amazon Kindlu, da bi se kasnije pojavila na srpskom jeziku u domaćim knjižarama.

„Moja sudbina je da predstavljam dva pisca“ izjava je Jasmine Mihajlović kojom bi se mogao opisati i njen intervju za Nedeljnik, jer je fenomenu ličnosti i dela Milorada Pavića posvećen skoro u celosti ovaj razgovor u kome provejava činjenica da Srbija i dalje ima „problema“ sa svojim najznačajnijim ljudima koji i posle smrti ostaju samo u dokumentima naši zemljaci, a po svemu ostalom - disidenti.

Kada je „Hazarski rečnik“ postao popularan, mnogi su govorili da je to „prvi roman 21. veka“. Zašto je, onda, taj 21. vek, kada je najzad došao, bio toliko surov prema Miloradu Paviću?

Pre svega da se razumemo na početku našeg razgovora. Pavić je loše prošao posthumno samo i jedino u Srbiji! Od 65 njegovih posthumno izdatih knjiga, pedeset naslova su u inostranstvu. Interesovanje u svetu je veće nego za života. Na Dalekom istoku je pravi bum Pavića, na primer

u Kini, Indoneziji, Koreji. Amerikanci i Rusi su izdali Pavićeve sabrane romane, pri tome Amerikanci u digitalnom obliku, što je bio Pavićev književni san, ali nije dočekao da vidi svoje knjige na Amazon Kindlu, tako da sam mu digitalni čitač napunjen njegovim knjigama na engleskom nosila na grob.

Prvi roman 21. veka, dakle, može se konačno čitati u svim pravcima, prepletima linkovima. Ali na engleskom. Ne na srpskom. Za obnavljanje „Hazarskog rečnika“, knjige prevedene na 36 jezika u više od stotinu zasebnih izdanja, na maternjem srpskom jeziku mi je trebalo tri godine, tako da je crnogorsko izdanje (na srpskom, dakako) premostilo taj jaz. A na primer, čak je, pre nego u Srbiji, izašla luksuzna verzija na albanskom, jedinom evropskom jeziku na koji ova knjiga nije bila za Pavićevog života prevedena, izašla je i verzija na korejskom, sa ćirilničnim naslovom pošto je to egzotično pismo za njih, a s teškom mukom sam došla do prvog srpskog posthumnog izdanja štampanog u Srbiji.

Isto važi i za pozorište, tokom ovih pet godina od Pavićevog odlaska iz Srbije, premijere su bile u Bukureštu, Moskvi, u Poljskoj i u Prijedoru. Pavić je svuda više nego živ, sem u Srbiji.

Kako je to Pavić postao „prvi posthumni disident“? Zašto nije valjao nijednoj vlasti? Da li se nekome od političara i lično zamerio? Kome i zašto?

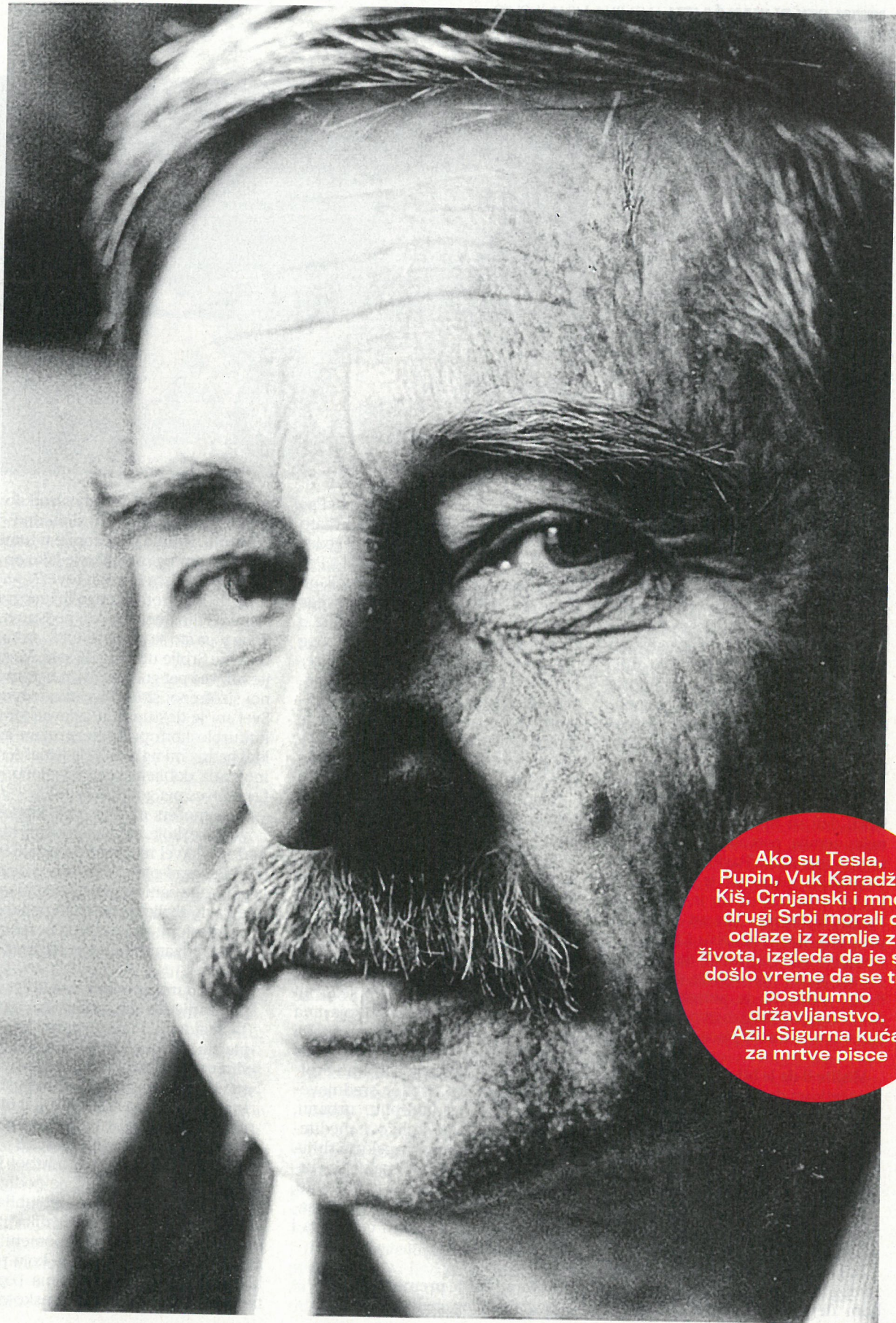
Pavića su srpski globalisti proglasili nacionalistom, a srpski nacionalisti globalistom, pa pošto nije pripadao nijednoj partiji, opciji, nijednom za-

vičajnom ili burazerskom klubu, jasno je da je postao prvi posthumni disident u svojoj zemlji i svom rodnom gradu. A valjao je svim vlastima i nijednoj. Zamerio se svima i nikome. Bio je i jeste isuviše uspešan a to se u Srbiji ne prašta. Mi smo od njegove smrti postali jedna još provincijalnija, prostačkija zemlja nego što smo ikada bili.

Da su srpski političari pametno vešti iskoristili bi ga na primer za evropske integracije, a desnica bi mogla da se diči njegovim iskrenim pravoslavljem, njegovim ruskim uspesima, njegovim spomenikom u Moskvi podignutim za života, koji, uzgred, nijedna domaća TV nije nikada snimila. Ali, političare stvarno i iskreno nije briga za kulturu, oni je ni ne vide, pa je Pavić postao zgodan za prezir establišmenta, kao što je to autistična SANU i neke slične čaršijske strukture.

U Pavićevom slučaju stradali su samo srpski čitaoci jer nema knjiga na maternjem jeziku, a profitirali su Kinezi, Gruzijci, Rusi, Meksikanci, pa onda oni koji čitaju na engleskom, španskom, francuskom, albanskom, mongolskom, bugarskom, rumunskom... Nabrojah samo te „posthumne“ jezike. I da se isto razumemo - svi Pavićevi naslovi se prevode, ne samo „Hazarski rečnik“. Uostalom na sajt sam vrlo precizno stavila sve prevode i svako može da vidi knjigu, izdavača, prevodioca, komentare čitaoca, ocene knjiga. Danas je svaki pisac izložen do kraja javnoj oceni svojih čitalaca, tako da nema zamagljivanja. Sve je crno na belo.

Jednom prilikom ste napisali da je odijum srpskog establišmenta po-

Ako su Tesla,
Pupin, Vuk Karadžić,
Kiš, Crnjanski i mnogi
drugi Srbi morali da
odlaze iz zemlje za
života, izgleda da je sada
došlo vreme da se traži
posthumno
državljanstvo.
Azil. Sigurna kuća
za mrtve pisce

kazan u pravom ruhu tek po njegovoj smrti. Na koga ste konkretno mislili?

Pre svega sam mislila na Srpsku akademiju koja se i dan-danas ponaša kao da je Pavić, njen redovni član, neki tip kojeg treba prećutati i prepustiti zaboravu, koji je ionako u Srba brz i delotvoran. Mislim na ministra za kulturu u vreme Pavićeve smrti, Nebojšu Bradića, koji se nije pojavio na sahrani, a ja sada u Legatu pokazujem privatno pismo upućeno Paviću, Žaka Langa, legendarnog francuskog ministra za kulturu. Mislim zatim na PEN, na Srpsko književno društvo, na izdavače koji nikada nisu napravili nijednu komemoraciju ili književno veče, na RTS koji je pustio zabavnu emisiju koju smo zajednički snimili kao In memoriam, mislim na Beogradski univerzitet koji se pravi da Pavić nikada nije bio redovni profesor, mislim na Grad Beograd kojem pripada Legat Milorada Pavića, a tom istom Gradu Beogradu su svi neobeogradski pisci koji ništa nisu ostavili gradu mnogo važniji. Mislim čak i na Teofila Pančića koji je u hrvatskom Jutarnjem listu objavio politički antinekrolog, a nekrolozi Njujork Tajmsa i Gardijana nisu sadržali ikakve političke implikacije. Bili su književni, gospodski, svesni činjenice da Pavić pripada Svetu a ne Palanci.

Bestidnosti i mučenja s kojima sam se suočavala u zemlji posle Pavićeve smrti dali su mi ideju da tražim od neke zemlje posthumno državljanstvo! A nije džaba Pavić u svojoj „Autobiografiji“ rekao da je za njegove knjige bolje bilo da im je autor neki Turčin ili Nemač. Ako su Tesla, Pupin, Vuk Karadžić, Kiš, Crnjanski i mnogi drugi Srbi morali da odlaze iz zemlje za života, izgleda da je sada došlo vreme da je potrebno tražiti posthumno državljanstvo. Azil. Sigurnu kuću za mrtve pisce.

Mislite li da je bila greška što se početkom devedesetih Pavić donekle politički aktivirao, što je počeo sve više da politikom boji svoje intervju i zapise? Koji su, pred smrt, bili njegovi politički svetonazori? Kao čovek koji je, kako je to rekao kritičar Robert Kuver, „pisao onako kako mi sanjamo“, kakvu je Srbiju sanjao?

Biti najprevođeniji pisac „najomraženijeg naroda, srpskog naroda“ tokom devedesetih jeste književno-

istorijska činjenica par ekselans. Pavić nije dobio Nobelovu nagradu zato što nije emigrirao. Sredinom devedesetih nam je nuden politički azil u Parizu, gde smo jedno vreme i živeli, ali Pavić ga nije prihvatio. Pre svega zbog naših porodica koje bi ostale u zemlji, zbog bolesne kćeri, pa zbog toga što je smatrao da pisac ipak treba da živi tamo gde mu je maternji jezik, bez obzira na svedostupnu digitalizaciju, a naravno i zbog toga što je mrzeo disidenstvo smatrajući ga jevtinom književnom prodajom kada niste Rus.

Nego, gospodine Rosiću, je li vi pravite intervju sa Jasminom Mihajlović ili sa Miloradom Pavićem? Znam da je moja sudbina da budem supruga i udovica, da mi je sada sudbina da predstavljam dva pisca, da nosim to teško breme u Srbiji koja je sve pre nego poželjna sredina za uspeh. Pa ovdje su pod mobingom svi koji hoće da rade!

I sada me pitate o kakvoj je Srbiji Pavić sanjao?! Pa o Srbiji koja ima puteve. Eto, to je stalno govorio... Da je prvi potez 6. oktobra trebalo da budu putevi. Voleo je baroknu Srbiju, epsko-lirsku Srbiju, srednjovekovnu, građansku Srbiju, urbanu, balkansku Srbiju koliko i mediteransku ili srednjovropsku Srbiju. Sve su to toposi i vremena koji su utkani u njegovo naučno, književno, prevodilačko i pedagoško delo. A sanjao je o svetu u kojem će nauka i religija biti u saglasju.

Milorad Pavić preminuo je dan uoči čuvenog „belog Šengena“,

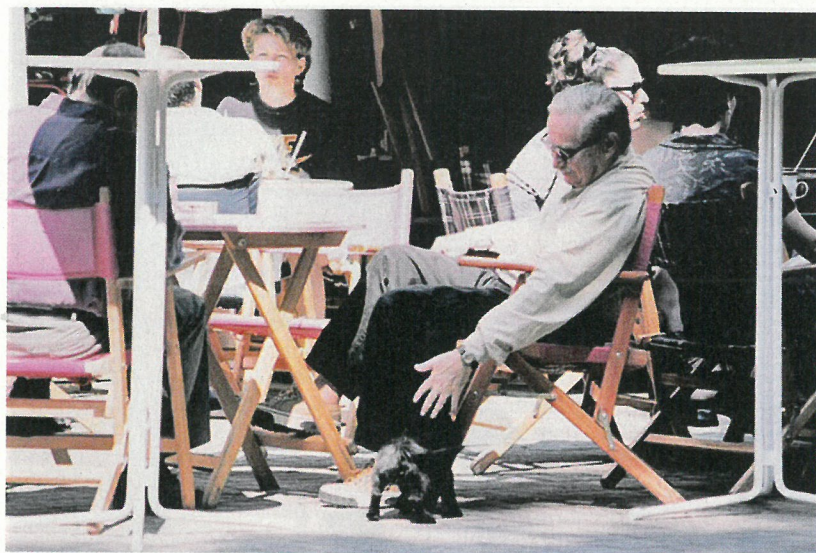
kada su građani Srbije najzad dobili priliku da ponovo slobodno putuju. Koliko ima ironije u tome, s obzirom na to koliko je lako on osvojio tu istu Evropu i svet?

Ne da ima ironije, nego liči na grotesku. Liči na neki horor, podsmeh... Zbog toga što se posle te 2009. primitivnije Srbije ubrzalo na sate. Verujte mi, već pet godina živim u potpunoj šizofrenoj situaciji svakodnevno. Svet mi je dostupan u izdavačkom i kulturološkom pogledu, pružim ruku i padne mi na dlan cela Kina! A ne mogu da dobijem spomen-ploču na Legatu već pet godina.

Nedavno su mi bile dve kineske novinarkice koje su za tamošnji razmaženi Travel magazin prikazale Srbiju i Beograd preko Pavićevog dela i Legata, a ja sam im morala da pišem ime Pavić ćirilicom da bi na pohabonom interfonu znale gde da pozvone! Toliko o čuvanju kulturne baštine.

Beograd mu se odužio tek 2011, podizanjem onog spomenika na Tašmajdanu. I taj spomenik je plaćen azerbejdžanskim, a ne našim novcem. Smeta li vam to što se veliki pisac našao u društvu diktatora Hajdara Alijeva? Da li bi neko drugo mesto, neki drugi položaj, bio prikladniji za pisca?

Nije se Beograd ničim odužio! Da se ne lažemo. Spomenik je podigao Azerbejdžan. I izdao pri tom jubilarno izdanje „Hazarskog rečnika“ na azerskom, sa slikom tog spomenika, izlio je medalju spomenika koju poklanjam stranim posetiocima Legata. Bila sam gost azerbejdžanske vla-

de o čemu pišem u knjizi „Na obali Hazarskog mora“. Poklonila sam predsedniku Alijevu o svom ruhu i kruhu kopiju rukopisa „Hazarskog rečnika“, koja sada stoji u muzeju književnosti u Bakuu. Zahvalna sam Azerbejdžanu što je zaštitio bar privremeno kulturnu baštinu Srbije od nje same.

A ako nekom smeta što je Pavić tu gde je, što je spomenik veliki, pa neka ga pretope! Ionako je priča o Hazarima priča o narodu koji je sam sve učinio da pripomogne sopstvenom nestajanju. Utoliko je „Hazarski rečnik“, sada posle ravno 30 godina od prvog izlaska knjige, realnija metafora nego što je to bio 1984. godine.

Šta se dešava sa Legatom? Zašto je on još „u ilegali“ i u čemu je problem sa postavljanjem spomen-ploče i dostojnim obeležavanjem njegovog doma? Da li se obraćali gradskim vlastima ili Ministarstvu kulture?

Više mi je muka da o tome pričam, verujte. Ali, hajde... Dakle, još 2010. smo Pavićev sin Ivan Pavić i ja podneli zvaničnu molbu Komisiji za imenovanje ulica, trgova i spomen-obeležja. Dobili smo pozitivan odgovor od predsednika komisije sa delovodnim brojem, znači sve administrativno uredno. Od tada pa do sada cela Rusija je pokušala da postavi spomen-ploču, pokušao je Azerbejdžan, pokušala je Narodna biblioteka Srbije i njen tadašnji upravnik Dejan Ristić. Međutim, sve je bilo bezuspešno. Reč je o sumi od 30 hiljada dinara i imamo sponzora. U krajnjoj liniji sta-

vila bih je sama, ali to se administrativno ne može. Obraćala sam se naravno Sekretarijatu za kulturu grada, Gradonačelniku, Sekretarijatu za privredu Grada, gradskom arhitekti, Skupštini Stari grad, Ministarstvu inostranih poslova, Ministarstvu kulture, Predsedniku Republike. Uopšte mi nije jasno kako je mogao da prođe spomenik u sred Moskve za života, pa još da Pavić stoji u Aleji svetskih pisaca između Dantea i Džojlsa. Kako li je ta odluka o spomeniku u višemilionskoj Moskvi mogla da bude realizovana, a odluka o spomen-tabli u Beogradu ne može?

Lično mislim da srpsko-beogradske vlasti smatraju da Pavić još mora da se dokaže. Sumnjivo je to... Kada otvaram Legat za Dane evropske baštine, kako mi je Grad odredio, tada moj sin obuče majicu na kojoj je ispisano Legat Milorada Pavića i tako na ulici dočekuje posetioce iz zemlje i inostranstva. Majica je sprema ćirilicna a od straga na engleskom.

Mislite li da je nezapamćeni uspeh „Hazarskog rečnika“ na neki način sputao pisca? Da je bio pod pritiskom da napravi još veće delo?

Ne znam kako može da se napravi veće delo od „Hazarskog rečnika“ u jednom ljudskom kratkom životu, pa još da ti je sudbina dodelila srpsku geopolitičku destinaciju kao mesto rođenja!

Sve Pavićeve knjige su prevodene i prevode se. Da li vi na primer znate da poslednje njegovo delo „Veštački mladež“ svi prevode, a u Srbiji ga ne

možete nigde kupiti? A Kinezi idu do takvih čitalačkih potreba da prevode monografiju „Ljubavne pesme princeze Ateh“ koju je Pavić radio sa slikarom Draganom Stojkovim.

Vaše delo „Na obali Hazarskog mora“ govori o Azerbejdžanu, i u njemu se prepliću Pavićev i vaš stil. Koji je vaš utisak iz te zemlje? I koliko je teško „pomiriti“ dva pisca u jednoj knjizi?

Moja sudbina jeste da predstavljam dva pisca. Tačnije, dva i po pisca. Postoje Pavićeve knjige, postoje moje knjige a imamo i zajedničke. Zabavno je što kao korisnik porodične penzije ne smem da stičem dobit na osnovu svojih knjiga jer je to moj lični rad, a ako zaradim preko deset hiljada dinara, obustavlja mi se penzija. Tako kaže zakon. Ali zato pravno mogu biti Milorad Pavić i tu nema prepreka.

Kada sklapam ugovor za svoju knjigu prenosim autorska prava u opštini na sina, pa on sklapa ugovor sa izdavačem. Kad zastupam svog muža onda je pravno sve u redu. Iskreno da vam kažem, pojmaj više nemam ni ko sam ni šta sam, ni kada sam ko, tako da je Pavićeva priča o androginu ovaploćena u mojoj sudbini sada vrlo realna.

Ponosna sam što sam uspela da izdam knjigu uprkos svemu što me je snašlo. Da Hazari nisu stali iza mene teško da bi bilo ičega, ali o tome će čitaoci saznati iz ovog autobiografskog srpskog trilera sa lirskim naslovom „Na obali Hazarskog mora“.

Kako gledate na književne nagrade Milorada Pavića u ovom vremenu gde nagrade gube smisao? Da li je važnije to što je postao deo lektire - to daje besmrtnost - ili što je toliko nagrađivan?

Već sada sa sigurnošću mogu reći da je Pavić preživeo svuda sem u Srbiji. Njegova besmrtnost je u tim prevodima, pozorišnim predstavama, na katedrama svih svetskih univerziteta, u pismima čitalaca koja svakodnevno dobijam, u inspiraciji stotina umetnika diljem sveta da komponuju, vajaju, slikaju, prave performanse, osnivaju klubove obožavatelja, prave fejsbukove... A besmrtnost se tek sprema jer je u planu jedan svetski film...

Hazari su preživeli. A za Srbe ne znamo da li će... **N**